

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ՄՈՒՐՃԻ ՅԱԶՈՐԳ ԼԱՄԱՐԸ պարունակելու է վերջին մասերը Պուշկինի «Պալլադա»-ի, Ադելանի «Սկեսուր»-ի, Ա. Զիլինյարեանի լողածի, Ա. Արասխանեանցի «Արեստը ըստ Տոլստոյի», շարունակութիւնները Դար. Խաթանեանի «Հարկերը Տաճկաստանում», Միք. Յովհաննիսեանի «սոցիալական էտիլոցիա», դր. Կ. Փաշաեանի «Օդ և կլիմա» լողածները. նոր նիւթերից՝ Յովհ. Տէր-Միրաքեանի «Քաղաքակրթական-պատմական ասորիճանների լուսաբանութեան օժանդակող քաղաքութիւններ», Գր. Վանցեանի «Հայերէնը մշակելու նկիւթ», Լ. Մանուէլեանցի «Բաքաւ Մարդասիրական ընկերութեան դրաղարանի հաշիւը», Արիօմէղի «Քաղաքալին ինքնավարութիւնը» և այլն:

ՄՈՒՐՃԻ ՆՁ 2-ը, միացած ՆՁ 3- հետ, լոյս կը տեսնի մարտին, որից չե-
րոյ իւրաքանչիւր համար պիտի լոյս տեսնի իւր ամսին:

ՆԻԷՐՆԵՐ ՄՈՒՐՃԻ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԼԱՆԳՅՆԵԼՈՒ ԼԱՄԱՐ. Պր. Ս. Խօջաեա-
նից (Պրիսլադնաւա, Հիւս. Կովկ.) 5 ռուբլի:

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅԻ ԼԱՄԱՐ. Թագաւոր-Կայսրը, փետր. 5-ին
դաւած մանիֆէստով հաստատեց նոր կանոններ ալն օրէնքները կաղ-
մելու, քննելու և հրատարակելու մասին, որոնք Ֆինլանդիային վե-
րաբերելով հանդերձ՝ ճակ ընդհանուր կայսրութեանն են վերաբերում:
ՊՈՒՇԿԻՆԻ ԾՆՆԳԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԸ, որ լրանալու է մալխի 26-ին,
դուելու է Ռուսիայում ամենալիառաւոր ձեռով Գորա համար ամիս-
ներէից ի վեր ընդարձակ ծրագիրներ են կազմում. դոնեն համառու-
սական կերպարանք տալու համար, Պուշկինը ռուսաց առաջին մեծ
բանաստեղծն է և վերջնական ձեւակերպողը ռուսաց լեզուի:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԱԼԷԻՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ: Փետրուարի 7-ին Ալեքսանդրապոլ
եկաւ Թիֆլիսից առաջին երկաթուղալին գնացքը, որ ընդունեց
հանդիսաւոր կերպով քաղաքալին վարչութեան և խորհրդարանի
կողմից և որին ներկա էին տեղի զինուորական ծաւրերը և ժողովրդի
հոծ բազմութիւն:

«ԷՄԻՆԵԱՆ ԱԶԳԱՅՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՄ»։ Որպէս չափոնի է, Մոսկաւի Լազարեան ձեմարանի հանգ. պրոֆէսոր Մկրտիչ Էմինը կրակել էր 10.000 ռուբլի որը զրւած է Պետական բանքալի Մոսկաւի ձեմարանում և նորանով հիմնել կից Լազարեան ձեմարանին, «գրամագրութիւնուն գաղտնի խորհրդական Մկրտչի Յովսէփեան Էմին», հաստատուած մարտ 7-ին 1893 թ. կրթական մինիստր կոմս Գեւեանովից։ Համաձայն կանոնագրին՝ դրամագլխից գոյացած ժողովները «պիտի զլխաւորապէս դործադրելն ուշադրութեան արժանի ժողովածուներ, նիւթեր և հետապօսութիւններ հրատարակելու հալոց ազգագրութիւնից և ժողովրդական հալոց գրականութիւնից»։ (Ծոգ. 2).—«Որպէս ժողովածուները, նոյնպէս և առանձին աշխատութիւնները, որոնք տպւելու են դրամագլխի միջոցներով, պէտք է ունենան գիտական նշանակութիւն և վերաբերին հալոց ազգագրութեան (էթնոգրաֆիա) բառի ամենաընդարձակ միջոցով. հետեապէս և հաւատարմութիւններին, Հալաստանի հեռութիւններին ու պարմութեան, որպէս նաև հալոց լեզւին, բանաւոր և գրաւոր գրականութեան, արւեստներին, ժողովածուները պէտք է ներառւած լինեն Էմինի լիշարակին» (Ծոգ. 3).—«Գրամագլխի միջոցներով տպւող աշխատութիւնները պէտք է նախապարիւ կերպով գրւած լինեն հալերէն, բայց կարող են հրատարակել նաև ռուսերէն գրած աշխատութիւններ, որոնք ներկայացնում են առանձին շահեկանութիւն»։ (Ծոգ. 4)։

Մենք թարգմանեցինք 10 չօղւած պարունակող կանոնագրութիւնից կարեւորագոյնները։

Մինչև ալժամ Էմինի գրամագլխի միջոցներով, որպէս չափոնի է, լոյս են ընծաւել չորս հարոր նոյն իսկ Էմինի աշխատութիւններից, պրոֆ. Գր. Խալաթեանի հրատարակութեամբ, իսկ ալժամ դրամագլխի լանձնաժողովը (բաղկացած ձեմարանի վերադասից ու լսարանների երկու պրոֆէսորներից) որոշել է Էմինի գրամագլխով, համաձայն կանոնագրութեան հրատարակել Ազգագրական ժողովածու, «Էմինի ազգագրական ժողովածու» անունով, լանձնելով խմբագրութիւնը իւր անդամներից պրոֆ. Գր. Խալաթեանցին։

Էմինի Ազգագրական ժողովածուն հրատարակւելու է «առանձին հարորներով՝ ըստ կարելւոյն դարին մի անգամ, իսկ բարեկալից պալմաններում՝ և աւելի լաճախ»։

Հարորներում տեղ են գտնւելու հում նիւթեր (երգեր—ցանկալի է ձանագրած,—հէքիաթներ, առասպելներ, հանելուկներ, գաւառական բառեր և այլն), չօղւածներ և կամ հետազօտութիւններ հալ ազգագրութեան մասին, (նոյն բովանդակութեամբ, նաև հին հալ գրչագիր կամ նոյանից քաղած լիշարակարաններ, ժողովրդական կեան-

քին վերաբերեալ վիճակագրական տեղեկութիւններ, աղիւսալիներ, պատկերներ, լուսանկարներ, քարտէշներ և այլն)։

Աշխատակիցներին տրուած է իրեն վարձատրութիւն՝ իրենց գրած քննրի հարած քնները 25—50 օրինակ, եթէ փոքրիկ են չօդ-
ւածները և 50—150 օրինակ արտադրած գրքերով, եթէ նոքա չորս
դպագրական թերթից աւելի են։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ։

Հանրագիտակ—լրագիր (շարաթաթերթ) գրական և գիտա-
կան. խմբագրապետ-տնօրէն Ղ. Բոլադ։ Կ. Պոլիս։ Բաժնեգին թիւը-
քիալի համար տարեկան 50 դահեկան, ալ երկիրներ ի համար 15 ֆ.
(=6 ռ.)։ Այդ անուն թերթը, որ բնաւ ծանօթ չէ Կովկասեան հա-
ւերիս, հրատարակուած է մօտ երկրորդ տարին (մինչև այս չունարի
վերջը հրատարակած է 14 համար)։ Մեզ հասած այս տարաւ առա-
ջին համարները կարելիութիւն են տալիս չափաւոր, որ ալ թերթը
լուր տեսալու միակն է մեր մամուլի մէջ և թողնուած է շատ նպաս-
տաւոր տպաւորութիւն։ Թերթի խորագիրը (լրագիր գրական և գի-
տական) բաւականաչափ ճիշդ զաղափար չէ տալիս իւր ոչ պակաս օգտա-
կար բովանդակութեան մասին. նա բնաւ զրական չէ, ալ միայն գի-
տական է, և աւելի ճիշդը՝ գործնական-գիտական կամ արհեստագ-
նական, որին արդարև հաջ աղղը մեծ կարիք ունի։ Ահա, օրինակի
համար, մեր ամենալերջը սորացած համարի (№ 45) բովանդակու-
թիւնը.

Խմբագրական.—Մատենախօսական.—Հ. Ս. Նրամեանի «Գործ-
նական-Գիտութեանց Բառարանը»։—Ղ. Բոլադ՝ Ծաղիկեանական
պէտպիսութիւններ. Վարդը. Մակաութիւնը և իսկութեան պատրաս-
տութիւնը։—Ղ. Բոլադ՝ Շեքամարտեմութիւնը Պատրէօբեան գրու-
թիւնով (=մեթոդով). Մակարեմալին փոխանցիկ հիւանդութիւն-
ներ. Փոխալի (Ֆլաշերի)։—Ներ. Գ. Նիկողոսեան՝ Բուսարանական՝
Բոլսերու վերադարձումը։—Ղ. Բոլադ՝ Ներկարարութիւնը, Բուրդը—
Տանդիկիւնը—Խոհանոցի բաժինը։—Նամակներ և հարցումներ առ
խմբագրութիւնը։—Տ. Պողաճեան՝ Արքիմէդէսի լծակը։—Թղթակցու-
թիւն, Ազդ և այլն։

Առաջին համարների ընթերցումից երեսում է որ պ. Բոլադ, որը
թերթի խմբագիրը լինելով նաև նորա ղլխաւոր աշխատակիցն է,
լաւ նախապարտաւորութիւն ունի իւր սորանձնած գործի համար։ Եւ
ոչ միայն գործնական գիտութիւն է ծաւալուած ալ թերթի մէջ,
ալ և աշխատակիցների ու թղթակիցների ձեռքով տրուած են թիւր-
քիալու և ալլուր եղած արհեստների մասին շատ օգտակար տեղե-
կութիւններ, ուսումնասիրութիւններ, Աւելցնենք որ թերթի լեզուն
մաքուր հայերէն է, զիւրըմբռնելի բալց և ճիշդ գիտական։

Թերթի ամեն համարը 16 երկսիւն մեծ էջերից է բաղկացած։
Ձերմագին լանձնարարում ենք նաև Ռուսա-Հայոց հասարակութեան ուշադրութեանը աչս օգտակար թերթը, և գէթ արհեստագիտական և հայոց թեմական դպրոցների և այլ գիւղ ու քաղաքների գրադարան-ընթերցարանները անհրաժեշտորէն պէտք է բաժանորդ գրեն նո-րան։ Նոյա հետ կարող են միանալ նաև արհեստների (այլ և պար-տիզպանութեան, երկրագործութեան) նախանձախնդիր անհայրները։

ՆԻՔՐՆԵՐ ԵՒ ԿՏԱԿՆԵՐ։

Դանիէլ Գունանեանց (Պարսկաստանի Սալմաստ գաւառի Սաւրա-դիւղացի, Ռոստոմում Դոնի վրաջ բնակող վաճառական) նւիրել է 10.000 ռուբլի Սալմաստի կենտրոնական գիւղադրոսական-արհես-տագիտական հայոց ուսումնարանի համար (որի շինութիւնը զաղա-րեցրած է մինչև Շահից թուլութիւն սորանալը)։ Վիշեալ գումարից 2.500 ռ. արդէն զրկած է Արտպատականի առաջնորդի Սալմաստի փոխանորդին։ Մնացեալը պիտի հարուցւի երեք տարւաջ ընթացքում 2.500-ական ռուբլիով։

— Զովհաննէս Սարգսեան (Սալմաստ գաւառից) նւիրել է 1.000 ռուբլի նոյն նպատակով։

ԱՐՏՕՆԵԱԼ ՀՈՂԱՏԵՐԵՐԸ ԻՔԻՆԻ ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐ։

Կոլկ. Կառավարչապետի «Կաւակաղ»-ում տրած մի շրջաբերակա-նից երևում է, որ Թիֆլիսի արքունի գանձարանի հաշիւներով Թիֆ-լիսի նահանգի «արտօնեալ դասակարգի» (== աղւաւկաններին) հողալէն հարկը կանոնաւոր չվճարելու պատճառով գուացել է 180.000 ռուբ-լի ասպառիկ, մինչդեռ տարեկան վճարելիքը ընդամենը 38.000 ռուբլի է։ Ուրեմն ասպառիկները կազմում են ամբողջ հինգ տարւաջ հարկի գումարը։ Չպէտք է կարծել թէ այլ ասպառիկները վճարելու անկարութիւնից է։ Կառավարչապետի շրջաբերականում ասւած է թէ «այդ կարգի հարկերի ալդքան խոշոր ասպառիկների բարգելու համար առանձին չարգելի պատճառներ չկան»։

ԲԼԷԿ-ՌՈՏԸ ԱՆԳՐԿՈՎԿԱՍՈՒՄ։ Մուրճի մէջ անցեալ տարւաջ համարնե-րից մէկում մենք հաղորդել էինք, որ Փրանսիացի գիտնական դը-Լակրուա՝ իւր և պրոֆ. Պրիլէժի անունից հերքում էր բլէկ-ռոտի գոյութիւնը Անդրկովկասում։ (Բլէկ-ռոտը խաղողի որդնի զարհու-րելի հիւանդութիւն է, ֆիլոքսերայից աւելի վտանգաւոր)։ Այժմ, սակայն, պրոֆ. Պրիլլէն հաղորդել է երկրագործական միջնադար-թեան, որ նա հաստատում է անգղեմիկոս Մ. Ս. Վորոնցովի կար-ծիքը և գործում, որ հետազոտելու համար իրեն զրկածը Անդրկովկա-սից բլէկ-ռոտի ստեղծ է։

ՄՇԱԿԸ շրապեց օգուտ քաղել Մուրճի անցեալ անգամ մեր գրածից ալ-

քանի մասին, թէ ինչպէս նա, Մշակ'ը, մի քանի տարիներէից ի վեր սկսել է Մուրճ'ի աչ ու աչն աշխատակիցներին գովել, մի-մի հոգու ամեն տարի! Տեսնում էք, գոչում է նա, դուք ինքներդ էք խոստովանում որ մենք (իման Մշակ) գովում ենք լաւը ուր որ գտնում ենք: Իբր թէ անաչառութեան առաքինութիւն! Մենք, սակաւն չենք թողնիլ որ Մշակ'ը մի ամսից աւելի վաղէէ աչ խարդախութեան պրոպագանդ, որ նա մորցրել է մեր դրածի մէջ: Ոչ, հազար անգամ ոչ: մեզնից շատ հեռու է աչ միտքը թէ դուք կարող էք երբ և իցէ անաչառ լինել. կամենաք էլ ուղղել—ձեր աւանդութիւնները պիտի դան աչ արգելելու: Մենք կը վերականգնենք մեր ասածը, որպէս զի պրոպագանդութիւնը աւելի լաւ զգաք: «Մշակ'ը, ասում էինք մենք, բեղարած իւր սխտրեմարիկական բացասութիւններով Մուրճ'ի գէմ և տեսնելով որ իւր բռնած աչ դիւքովը ինքը միաչն կորուստներ ունի հասարակաց կարծիքի մէջ, մի քանի տարիներէից ի վեր դիմել է մի պոլիտիկայի, որի սրտը խորամանկութիւնը նա կարծել է թէ գաղտնիք կը մնաչ ու չի բացւիլ: Գաղտնիքը աչն է, որ աչ «քաջ» թերթը սկսել է եր-եր քաչել, բաց մի աչնպիսի ձևով, որ չլինի թէ նկատեն թէ ինչպէս է նա իւր թրածները ետ լիզում: (Տես Մուրճ 1898, № 12, էջ 1801—2):

Եւ Մշակ'ը աչ տողերում գտնում է ինչ որ կոմպլիմէնտներ իւր՝ Մշակի հասցէին! Մենք աչ տողերով պիտի խոստովանած լինենք նորա՝ Մշակ'ի անաչառութիւնը...

Մշակը աւելի հեռու էլ է գնում. նա սպառնում է մեզ, որ մեր աշխատակիցներին խորամանկաբար «գովելով» դեռ հերթից առաջ մեզ կը հասնի, ու, խօսելով իւր վաղուցաչ մեծամտութեան, նորագոչն տերմինոգիաչով՝ մեզ ևս «կը նկատի»: միաչն թէ դորա համար մենք պէտք է դադարենք (մենք) լինելուց: Խորամանկի լեզու է աչ. Մուրճի տանամակը բոլորեւց չեղուչ, երբ, առանց արհեստական ռեկլամներով զրգած լինելու, հաչ հասարակութիւնը ցուց տւեց իւր զգացմունքները դէպի Մուրճը, Մշակը՝ տեսնելով Մուրճի առաջը կորելու բոլոր ջանքերը օղը ցնդած և ծաղրի մայրւած՝ նոր-նոր խոստանում է մեզ «նկատել», որ ասել է թէ շարունակել թրածը ետ լիզել!

ՄՇԱԿ'Ը ՄԻ «ԸՆԹԵՐՅՈՂԻ» ԱՌԱՋ. Մենք սրացել ենք մի դրութիւն, որից տպագրում ենք հետեւալ կորոր:

«Մշակի անցեալ տարաչ 228-ի համարում (դեկտեմբերին) տպագրւած է մի չղւած «Աղամ Միցկեւիչ» վերնագրով «Ա» սորորագրութեամբ: Յօղւածից աչնպէս է երևում, որ իբր թէ մի ինքնուրոչ գրւածք է, մինչդեռ դա քաղւածօրէն բառացի

Թարգմանութիւն է «Նոյն Վրեմնա»ի լաւելածում (№ 8181, ղեկոր. 5-ից 1898 թ.) որպէրւած «Ադամ Միցկևիչ» («Адамъ Мицкевичъ») վերնագրով լոգւածից. միայն պ. Ա. լոգւածի սկզբում և վերջում աւելցրել է իրանից մի երկու խօսքով:

«8-ն փետրւ. 99. Բաքու. Ընթերցող»

ՏԱՃԿԱՀԱՅՅԵՐ:

Զինուորական տուրքը մի տարի ևս (սրանով երրորդ տարին) չե-
որաձգւած է զաւառաբնակ հայերի համար:

ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐ ՏԱՃԿԱՀԱՅՅԵՐԻ ՀԱՄԱՐ:

Բաքւից հաղորդում են Նով. Աբաղրենիի՝ ինչ որ ալդ քաղաքի հայերը 30.000 ուսւր. զրկեցին «Նշրապրական օգնութիւն» ժողովա-
ծուի խմբագիր պ. Յանշիւիւն, որով 6 նոր որբանոցներ կը հիմնւին Տաճկաստանում որբ հայերի համար:

ԿՐԹՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԱՆՈՒՄ. Մուրճի անցեալ համարներից մէկում հաղորդեցինք Վանում կատարւած կրօնափոխութիւնների մասին, ի վնաս լուսաւորչականութեան և լոգուոր կաթողիկ եկեղեցու: Բալց ալժմ ալդ երկու թը սորացել է մեծ կերպարանք. կաթողիկութիւն ընդունում են հալ լուսաւորչականներ ամբողջ համայնքներով: Ահա ալդ ժասին Կ. Պոլսի թերթերում որպած տեղեկութիւնները: Վանի Կլոր Գարի մէջ տակաւին լուսաւորչական մնացած մի քանի տները համակերպեցան կրօնափոխ լինելու, բացառութեամբ Տ. Մեսրոպ քա-
հանալի: Արարուց եկեղեցու շրջանակի մէջ գտնուող Ալիճեանց թաղի հայերը՝ 110 տնից բաղկացած, կաթողիկութիւն ընդունեցին իրենց թաղապետ ձոնեանի սուրճնորդութեամբ: Քաղաքի շրջակալ Գուրու-
պաշ հալաբնակ գիւղը, մօտ 100 տնից բաղկացած, խմբովին կաթո-
լիկ եղաւ, բացի իրենց նորընծալ քահանայից: Նույնպէս Աւերակ անուն գիւղի 230 ի չափ հալ տները իրենց քահանայով: Աղթամարի թեմերից մի ամբողջ գիւղախումբ հայեր ևս կաթողիկութիւն ընդու-
նելու վրալ են. ալդ գիւղերից Կէմը ներկալ լուսաւորին արդէն օրի-
նակ տեղ կաթողիկութեան անցնելով, ի բաց առած 4 տուն, որոնք հաւատարիմ մնացին լուսաւորչական եկեղեցուն:

ՂՈՒԻՆԷ—ՖՐԱՆՍ. ՀԱՆՐԱՊԵՏ. ՆԱԽԱՂԱՀ. Փետրւ. 6-ին (=18) Գրան-
սիական կոնգրէսը (=սենատի և պարլամետրների ժողովի խառը ժողովը) Ֆելիքս Ֆորի մահան պարծառով ընտրեց Ֆրանսիական
Հանրապետութեան նախագահ: Լուրէ՛ին 483 ձայնով, ընդդէմ Մե-
լինի, որը սորացաւ 279 ձայն:

Էմիլ Լուրէ՛ն սենատի նախագահն էր 1896-ից դէս, վերընտր-
ւելով ամեն տարի:

Նախագահ Ֆորի մահից չեղող պարլամետրների միջև տրւում էին ամենից շատ Լուրէի, Մելինի և Գիւպիւլի՛ի անունները, որոնք

ունէին ամենից մեծ շանսեր ընդդէմէն Արմատականները և սոցիալիստները որամադրւած էին լոգոսոս Լուբէի, որը չափաւոր հանրապետականների թեկնածուն էր: Մեկինի թեկնածութիւնը զրեց հանրապետական լաւաջղիմականների խումբը: Դիւպիւզին հրաժարեց Լուբէի դէմ դնել իւր թեկնածութիւնը: Մեկինը նախ ետ կանգնեց, իմանալով ալ և ալ խմբերի Լուբէին նպաստաւոր վճիռները, բայց քեյոյ նորից ընդունեց հանրապետական լաւաջղիմականների առաջարկը: Խօսւում էր նաև Գեշանէի, Ֆրէյսինէի, Կոնստանի, Կամբոնի մասին:

Յիշեցնենք որ անցեալ ընդունութիւններին, 1895 թւականին, Ֆորի հետ քէարկւողն էր Հանրի Բրիտոն'ը, որը այս անգամ ալ ևս չլիչեց:

Լուբէ'ն ծնւած է 1833 թ-ին դեկտ. 31 և այժմ ուրեմն 60 տարեկան է. նա խիստ կուսակցական գունաւոր մարդ է. 1887-ին Տիրարի մինիստրութեան մէջ հասարակաց աշխատանքների մինիստր էր, 1892-ին նա գլուխ էր մինիստրութեան, որը նոյն տարւած վերջը ընկաւ: Յալոյնի է որպէս արտակարգ բարեսիրտ և անկեղծ անձն. նորա թեկնածութիւնը պաշտպանեցին նաև նորա նախկին հակառակորդները՝ արմատականներն ու սոցիալիստները: Անկասկածելի հանրապետական է և նորա գործը կը լինի հանրապետական միաւորութիւն առաջ բերել, երկիրը խաղաղացնել Դրէֆօտեան երկպառակութիւնից: Ահա նոր նախագահ Լուբէի առաջին թուղթը պարլամենտին, որ կարդացուեց պարզամաւորների ժողովում և սենատում:

«Պէ. պ. սենատորներ, պ.պ. պարզամաւորներ. Կոչւելով ամենաբարձր պաշտօն երկրում, ես, ինձ վրա դրած մեծ պարտաւորութիւնները կատարելու համար կարիք ունեմ սենատի և պարզամաւորների ժողովի աջակցութեանը: Ես ալ խնդրում եմ ձեզանից և հաւատարեցած եմ, որ դուրս մէջ պակասութիւն չեմ զգալ: Գուք կարող էք, պարոններ, հաւատարեցած լինել իմ հաստատ որոշման վրա՝ նախ երբ որ օր օր սահմանադրութեան պաշտպանութեանը: Դրան զրաւական կարող է լինել իմ անփոփոխ անձնւիրութիւնը հանրապետութեան: Իշխանութեան կանոնաւոր փոփոխումն, որ կատարւեց սիրեցեալ և ողբացեալ նախագահ Ֆելիքս Ֆորի չանկարծակի մահից մի քանի ժամ քեյոյ, ամբողջ աշխարհի աչքում մի նոր ապացուց էր, որ Ֆրանսիան հաւատարիմ է հանրապետութեանը: Նոյն աչն ժամանակ, երբ մի քանի խեղացնորներ փորձում էին խախտել երկրի վարստութիւնը դէպի իր հիմնարկութիւնները,—աղգալին ժողովը փերուարի 18-ին որը պարզ կերպով չալոնեց իր ցանկութիւնը՝ իրագործել մոբերի

հանգստացումը և վերականգնել ու ամուր հիմքերի վրալ դնել բոլոր հանրապետականների միութիւնը, սրտնք ջերմ երկրպագու են ֆրանսիական լեզուի ու լուսնական սկզբունքներին և ազատ վարչութեանը: Իմ մշտական հոգսը կը լինի օգնել պարլամենտին համբերութեան և համաձայնութեան ալդ անհրաժեշտ գործում: Ժամանակաւոր դժուարութիւնները, որոնց միջով Ֆրանսիան անցաւ սառնասրտութեամբ, արժանապատեթեամբ և հալոնաւորութեամբ, որ ցոյց տւեց պարլամենտը, բարձրացրին նրան աշխարհի աչքում: Ինչո՞ւ չլուսալ, որ հնարաւոր է համաձայնութիւն մեր ներքին գործերում: Միթէ ալդ համաձայնութիւնը գոյութիւն չունի երկրի մէջ: Միթէ կասկածում է երկիրը ահա բանում, թէ անհրաժեշտ է լարդել Նոյնպէս և հասարակական հիմնական օրդանները՝ պարզամաւորները ժողովը և սենատը, որոնք ազատ քննում են օրէնքները, դատաւորները, որոնք ալդ օրէնքները գործադրում են, կառավարութիւնը, որն ապահովում է նրանց կարարումը, և ազդալին զօրքը, որը պաշտպանում է հալոնները անկախութիւնը և ամբողջութիւնը, զօրքը, որին երկիրը սիրում է և որին նա հիմք ունի սիրելու, որովհետեւ նրա մէջ ամբողջ ազդը ի կարար է ածում անձնաշահութեան և զխցիպլինալի միւնուոյն պարտքը, որովհետեւ նա գիտէ, որ նորա մէջ կը գտնէ իր պատիւ և օրէնքների հաւատարիմ պաշտպանին: Ֆրանսիան, վստահ իր վրալ, հնարաւորութիւն կուեննալ հանգիստ աշխարհ ալն խնդիրների լուծման վրալ, որոնք չօշալում են քաղաքացիների բարոյական և նիւթական բարօրութիւնը, և շարունակել իր խաղաղասէր և արդիւնաւէտ գործը թէ դադալարների, գիտութիւնների և արեստների շրջանում, և թէ տնտեսական աշխատանքի շրջանում, նրա ամեն տեսակների մէջ—երկրագործութեան, առերրի և արդիւնաբերութեան մէջ, լինենք աւելի արդարադատ մենք մեր մէջ և չթող տանք մոռանալ, որ մեր Ֆրանսիան միշտ դաւանում էր Նոյնանման սէր դէպի առաջադիմութիւնը, դէպի մարդկայնութիւնը: Նորա վառաւոր անցիալը մի ժառանգութիւն է, որը մենք պարտաւոր ենք պահպանել և բաղմապարկել: Հանրապետութիւնը ազատ հիմնարկութիւններ տւեց Ֆրանսիալին, նա ապահովեց Ֆրանսիալին համար անխախտելի խաղաղութեան անդհաճարելի բարիքները, նա բժշկեց Նորա վէրքերը, վերակազմեց նորա զօրքը և նորա նաւատորմը, հիմնեց ահալին դաղթականական կալտութիւն, կազմակերպեց ժողովրդական ամեն աստիճանի կրթութիւն, ձեռք բերեց դհաճարելի դաշնակցութիւններ և բարեկամութիւն, դարմանալի կերպով բարձրացրեց արդիւնաբերութիւնը, ինքնօգնութիւնը և նախարեսութիւնը, որոնց նպատակն է ոչնչացնել կամ պակասեցնել անմեղ

դանջանքները: Ուրեմն զարգացնենք այդ արդիւնաբերութիւնը, որը պարիւս է բերում մեր երկրին: Ես ինձ երջանիկ կը համարեմ, եթէ աշխատանքի օգնութեամբ, որը ոչ մի բանի առջև չի կանգ առնի, և չնորհիւ միաբանութեան, որի պահպանութեանը ես կը նւիրեմ իմ բոլոր ջանքերը, ինձ կաջողւի, — աչն իրաւունքների սահմաններում, որ դալիս է ինձ սահմանադրութիւնը և որոնց կը պաշտպանեմ ձեռքումս, — իրադրո՞ծե՞լ մեր ընդհանուր ցանկութիւնները և հանրապետութեան ամրապնդումնս:

ՖԻԱՆՍԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ: Այդ երկու երկիրների միջև կապեց դաշն առնողական չարաբերութիւնների վերաբերեալ, մի իրողութիւն, որից սպասում է երկու ազգերի չարաբերութիւնների բարւոքումը:

ՖԻԱՆՍԻԱՅԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՅԻՒԹ: 1898 թւին ալազգիներից ֆրանսիական հպարակութիւն են ընդունել 6.563 հոգի, որոնցից 4.239 տղամարդ և 2.342 կին. առաջինների մէջին 80 հոգի ռուսներ կամ ռուսական լեհացիներ:

ԴԻԷՅՖՈՒՍԻ ԳՈՐԾԸ: Որպէս չափնի է մեր ընթերցողներին, Ֆենէդը Բուրպէրը, հրաժարական տալով իւր պաշտօնից, պահանջեց որ Դիէֆուսի դործի վերաքննութեան մասին վճիռ տալ ոչ թէ վճռաբեկ ատեանի քրէական բաժինը, ալ վճռաբեկ ատեանի բոլոր բաժանումներին անդամները (թւով շուրջ 50 հոգի), առարկելով որ քրէական բաժնի մի-երկու անդամները իբր թէ բարեկամական չարաբերութիւնների մէջ են դիէֆուսեաների հետ: Կառավարութեան պահանջմամբ ատեանի նախագահ Մագո քննեց և գտաւ որ դատաւորները անաչառ են եղել: Մինիստրութիւնը, կամենալով անաչառութիւնը կտրաբաւազէս ապահովել, ընդունեց Բուրպէրի պահանջը. բաց որովհետեւ ալք բանը օրէնքի հակառակ է, ուստի առաջարկեց պարլամէնտին մի օրինադիւծ, որի համաձայն այսուհետեւ վերաքննութեան վճիռ կալացնողը պիտի լինի ամբողջ վճռաբեկ ատեանը իւր բոլոր բաժանումներով: Պալատան ալք խնդիրը որեւց քննելու ոչ արտակարգ լանձնաժողովին, ալ չափապէս դատարանական գործերի լանձնաժողովին, որը խնդիրը քննելուց լիտու, 9 ձալնով ընդդէմ 2-ի մինիստրութեան նախագծին հակառակ կարծիք չափնեց: Օրինադիւծ դէմ չալտարեցին պարլամէնտում արմատականները՝ Բիստն, Բուրժուա, Պուսկառէ, Պէլլոտան, Միլլուա, որպէս նաեւ ծալրալեղ ձախակողմեանները — սոցիալիստները. դէմ էին աչն պատճառով, որ կառավարութեան օրինադիւծը պատահական դէպքի արդիւնք է, և գորանով իբր թէ խախտում են դատարանական հիմքերը: Կառավարութիւնը պաշտպանեց օրինադիւծը, որ և ընդունուց 332 ձալնով, ընդդէմ 216-ի (30 լուսար հին տոմարով): Սենատում դեռ չի վերջացել խնդրի քննութիւնը:

Մինչև Գրէչֆուսի զործր գաղափարական կարգով առաջ է ընթանում, միւս կողմից աւելի ու աւելի սկսում է պարզւել հակա-գրէչֆուսականների ազդեցութիւնը բնաւորութիւնը, Ակսում է համոզմունք կաղմել որ Գրէչֆուսի զործից հակադրէչֆուսականները կամենում են օգտւել կղերական-արքայական լեզուիտութիւն առաջ բերելու համար: Այդ երեաց Ֆորի թաղման օրը (12 փետրւար հինդոմար), երբ թաղումից վերադարձող գնդերից մինչ վերադարձին մտնում էր Նէլլի զօրանոցները, «հայրենասէրների լիգայի» անդամները ահազին բազմութեամբ, դեռ ևս Ազգային հրապարակում «կեցցէ զօրքը» բացականչելուց լեռուց, աշխարհեցին զօրքի հետ զօրանոցները մտնել, բայց այդ լաջողւեց միայն լիգայի նախագահ Դէրուէդ'ին և Հաբէր'ին: Սոքա փորձեցին զրդել զենեակ Ռոմէ'ին և զօրքին լեզափոխութիւն անել, լալորներով որ հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրւի ոչ թէ պարլամէնտի ձեռքով, այլ ազգային ընդհանուր ձայնադուլութեամբ: Յաջորդ օրերը խուզարկութիւն կատարեց լիգայի անդամներից շատերի մօտ և գտնեցան թղթեր, տպացուցանող որ լիգայի անդամները լարաբերութեան մէջ են արքայականների հետ: Գտնեցան Սրէյանեան դքսի պարկերներ ու մէդալներ մեծ թւով, որոնք և գրաւեցին:

ԲՐԻՍՏՈՅ ԿՈԼՈՄԲՈՍԻ ՆՇԽԱՐՆԵՐԸ. Կուբայի անջատելու պարծառով Իսպանիայից, Իսպանիայի կառավարութեան կարգադրութեամբ Կուբայի Հաւաննա քաղաքից փոխադրեցին Իսպանիա: Յունւարի 4-ին Կոլումբոսի դազադը հասաւ Կադիքս, ուստից փոխադրեց Սեւիլիա քաղաքը ու հանդիսաւոր կերպով դուրեց քաղաքի մօտ վանքում, մինչև արձանի կառուցումը: Կոլումբոսի ճշխարների հանդիպումին ի միջի ալլոց ներկայ եղաւ Ամերիկան գոնողի միակ լեռնորդը՝ դուքս Վերագուան:

ԹԻԻՐԲԻԱ: ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ: Ռուսաց «Պետական Համբաւաբերի» մէջ տպւած է. «Վերջին ժամանակներս ամեն տեսակ աղբիւրներից տեղեկութիւններ են ստացուած, թէ գարնանը Մակեդոնիայում պարտաստուած է լեզափոխական շարժում, որի գլխաւոր ղեկավարները հանդիսանում են Բալկանեան թերակղզու մի քանի տեղերում կազմուած մակեդոնեան կոմիտէները: Այդ կոմիտէների հաւաքարմարար գործակալները չրջում են Մակեդոնիայի քաղաքներն ու զիւղերը, ժողովուրդը զինւած ապստամբութեան կոչելով, այն լոյսով թէ այդ եղանակով թիրքաց կառավարութիւնը ստիպւած կը լինի այդ երկրին ինքնավար կառավարութիւն շնորհելու:

«Վաւար է հաւատալ, թէ վիշեալ գործակալներին լաջողի խռովութիւն առաջացնել Մակեդոնիայի լսադաղ և աշխատասէր ժողո-

վերդի մէջ, անցեալի դասերը ցոյց տւին որ բոլոր նման կոմիտէ-ները, որոնք նպատակ են դնում, համակրութեան պատրուակով Կանջ-ւող ժողովրդին, լեզափոխական քաղաքական պլաններ, նպատակին չհասնելով հանդերձ՝ միայն ծանր դժբախտութիւններ են բերել քրիստոնեակ ազգերի վրայ: Յանկալի բարեփոխութիւնը բալկանեան թերակղզու ազգերի ներքին կացութեան և վարչական կազմի մէջ կարելի է ձեռք բերել խաղաղ միջոցներով, և երբեք ներքին արիւն-նալիզ ցնցումներով, որոնք երկար ժամանակով ետ են պահում նո-ցա զարգացումը և բարգաւաճումը:

«Ալգաթէ» է ներկայումս բոլոր եւրոպական պետութիւնների տեսակէտը և մանաւանդ նոցա, որոնք, որպէս Ռուսիան, ձգտելով ընդհանուր խաղաղութիւնը ապահովելուն, անհրաժեշտ են համարում կարգի և հանգստութեան պահպանումը Բալկանեան պետութիւն-ների մէջ:

«Այս կարարեալ հիմք չունալու, որ թիւրքաց կառավարու-թիւնը, որին իւր ժամանակին բարեկամական ցուցմունքներ են արել, ամեն ջանք կ'անի Մակեդոնիայում ասորիճանաւորապէս մոյցնելու ժողովրդի իսկական շահերին համապարասխանող վարչա-կան և դատարանական կարգեր:

«Եթէ, սակայն, չսպասելով ալդ հետեանքներին և ուշք չդարձ-նելով նախազգացումներ Վրայ, քաղաքական լուրջները, անձնա-կան շահերի բաղդախնդրութեամբ, լաջողեն խռովութիւն և լեզափո-խական շարժում առաջացնելու Մակեդոնիայում, ապա հաստատու կա-րելի է ասել որ ալդ շարժումը ոչ մի դէպքում համակիր արձագանք չի գտնիլ ոչ Ռուսիայում, ոչ էլ եւրոպական որ և ալ պետութեան մէջ»:

Իպէկում կալացաւ ալբանացիների (մահմեդականներ) աւագ-ների ժողով, ուր վճռեց, որ Մակեդոնիայում լեզափոխական շար-ժում լինելու դէպքում, սուլթանի կարգադրութեան դրէն 17—20000 մարդ, իսկ մեծ պարերադմի դէպքում 200.000 մարդ:

ԱՆԳԼԻԱ ՆԻ ՖՐԱՆՍԻԱ. Հաղիւ մի կերպ հարթեց Ֆաշողալի խնդիրը, որի մէջ Ֆրանսիան սորիւլած էր տեղի տալ Անգլիային Սուլա-նում, ահա սրեղծւում է մի նոր անախորժութիւն Ֆրանսիայի հա-մար: Արաբիայի արեւելեան մասում կալ Օմանի սուլթանութիւն Պարսից ծոցի կողմերում. (մալլաքաղաքն է Մասկաթ): Ֆրանսիան Մասկաթի սուլթանից կարողացել էր մի քարածուխային կայարանի տեղ ստանալ: Անգլիան, ալդ լուրն իմանալուն պէս, պահանջեց, սուլթանից որ իրեն լայնի Ֆրանսիայի հետ կապարած համաձայ-նութեան կէտերը և ստառնաց անմիջապէս ուժեղացնել Մասկաթը:

Սուլթանը հարկադրեց Ֆրանսիայի հետ կապերած պայմանաթուղթը ջնջել և ալդ մասին հրապարակով չափարարել: Ֆրանսիան մեկնեց ալդ պայմանաթղթի ջնջումը նրանով, որ ալդ համաձայնութիւնը հակառակ է Օմանի սուլթանի և Անգլիայի միջև դորանից առաջ կապերած համաձայնութեան:

ՖԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂՋԻՆԵՐՈՒՄ սկսեց բացարձակ պարտերազմ ապստամբութեան գլուխ Ագլինալդօի և Ամերիկայի միջև, որովհետև Ագլինալդօն պահանջում է կղզիների անկախութիւնը: Ամերիկացիք դեռ ևս միայն կղզիները եղրներում են և երկրի խորքը չեն թափանցել: Յալժմ եղած կռիւների մէջ Ամերիկացիք անպայման չաղթող ֆիացին և Ագլինալդօն մեծ կորուստներ ունեցաւ: Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների սենատը սակալն լճեց չնաճել կղզիները, որոնց մասին խնդրը դեռ ևս առկալն է մնում:

† ՖԵԼԻՔՍ ՖՈՐ, Ֆրանսիական Հանրապետութեան Նախագահը, կաթաժահար վախճանեց փետրուարի 4-ին (ն. տ. 16-ին), երեկոցեան ժամ 10-ին:

† ԱՆՆԵՆԿՈՎ, Միխայիլ Նիկոլաեւիչ, իրականացնողը Անգրկասպեան երկաթուղու, վախճ. Պետերբուրգում լուեւ. 10-ին: Հանգուցեալը պարտերազմական խորհրդի անդամ էր:

† ԻՇԽ. ՍԻԵԱՏՈՊՈԼԿ-ՄԻՐՍԿԻ, Դմիտրի Իւանովիչ, գեներալ-ադլուտանտ, Նախկին օգնական Կովկասեան զօրքի հրամանատարի 1868 թւականից և Նախկին օգնական Կովկասեան փոխարքայի 1875 թւականից մինչև 1881-ի սկիզբը, որից չետոյ մի տարի ու մի քանի ամիս եղաւ Խարկովի զինուորական շրջանի զօրքերի հրամանատար և Խարկովի ժամանակաւոր ընդհանուր նահանգապետ: Մինչև ալդ բարձր պաշտօնների հասնելը, հանգուցեալը մասնակցել էր Կովկասեան պարտերազմներում 1844—48 թթ., ապա Ղրիմի պարտերազմում, չետոյ նորից Կովկասում 57-ից մինչև Շամիլի գերումը 25 օգ. 1859 թ. և ապա Չեչենների երկրում և Աբխազիալում: Ստացել էր երկու անգամ վերք գնդակներից: Մեւած էր 1825 թ., վախճանեց ներկալ լուեւ. 18-ին Նիցցալում: 1861-ից Կապրը նորան, հօրը ու նոցա ժառանգներին շնորհեց իշխանի տիտղոսը, որից ալդ տոհմը զրկւել էր 1831-ին լեհական պարտերազմի մէջ իշխանական վաւերաթղթերը կորցրած լինելուն համար:

✓ † ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԵՐԵԱՆԳ, վախճ. լուեւարին: Հանգուցեալը ուսուցիչ էր և մամուլի գործիչ: Իւր կարեւորագոյն լուեւածները տպագրւած են Մուրճում:

† ՄԵԼԻՔ-ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ Իսահակ, գնդապետ, վախճանեց Թիֆլիսում, փետրուականից: Հանգուցեալը, որը վերջին տարիներս ծառայութեամբ,

Սիրերիալումն էր աւելի առաջ, Ախալցխա եղած միջոցին 10 տարի եղաւ նախագահ Վովկասի Հալոց Բարեգ. ընկերութեան Ախալցխայի ճիւղի, ուր նա զործեց անբաժան եռանդով, որ ճիւղի առաջարկով՝ ընկերութեան կենտրոնի ընդհանուր ժողովը նորան ընկերութեան պատուաւոր անդամ նշանակեց.

ՆՈՐ ՍՏԱՅԻԱԾ ԳՐԻՆԵՐ

(Ուր թւական չկայ — ներկայ տարւանն է)

- 1) ԾԱՏՈՒՐԱՆ, Ալէքսանդր. — Բանաստեղծութիւններ (1892—98). հատոր II. — Հրատարակութեան Աւետիս Պողոսեանի, Մոսկա, տպար. Բարխուդարեանի. 1898 թ. 1 ուսուրի.
- 2) ԱԶԳԱՅԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԳԵԼՍ, ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ. Գ. ԳԻՐԷ. 1898 — № 2. — Թիֆլ. տպար. Կ. Մարտիրոսեանց և Մ. Ռոտինեանց, 2 ու. (բաժնեգրին 2 գրքի համար 3 ու.).
- 3) ԼԱԼԱՅԵԱՆ, Ե. — Զաւախք. Ա. հատոր. (արտագր. Ազգագր. հանդէսից). Թիֆլ. տպ. Ռոտինեանցի. — 1897. 1 ուսուրի.
- 4) ԼԱԼԱՅԵԱՆ, Ե. — Վարանդաւ. Նիւթեր ապագայ ուսումնասիրութեան համար. (Արտագր. Ազգագր. հանդէսից). Թիֆլ. տպ. Ռոտինեանցի, 1898. 1 ու. 20 կոպէկ.
- 5) ԼԱԼԱՅԵԱՆ, Ե. — Զանգեզուրի դաւառ. Նիւթեր ապագայ ուսումնասիրութեան համար. Ա. հատոր — Սիսիան (Արտագր. Ազգագր. հանդէսից). Թիֆլիս, տպ. Ռոտինեանցի, 1898. 80 կոպէկ.
- 6) ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ, Ն. — Զատութիւն. վէպ գիւղական կեանքից, երկու մասից. — Թիֆլ. տպ. Կ. Մարտիրոսեանցի, 50 կոպէկ.
- 7) «ԱՐԱՐԱՍ» գրական և գեղարուեստական պարկերազարդ հանդէս. 1898. գիրք Ա. (8-երորդ տարի). Ս. Պետերբուրգ. տպար. Գ. Շկլեւսէր. 2 ու. 50 կ. (բաժնեգրին երկու գրքի համար 3 ու.).
- 8) ԱՏՐՊԵՏ. — Ժառանգներ. (Բղի դաւառի թրքահայերի կեանքից). Նոր-Նախիջևան, տպ. Եղբ. Աւագեան. 30 կոպէկ.
- 9) ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՅ, Յարութիւն. — Հանաք ու զանակ. Ա. ա) Կենազի շաչկէն. բ) Սադանաւ բռնողին. — Թիֆլ. տպար. Վր. Հր. Ընկերութեան. 30 կոպէկ.
- 10) ԲՈՒԴՈՒՂԱՆ, Ա. բժ. — Ինչ է ժուկալութիւնը. Ս. Պետերբուրգ, 5 կոպէկ.
- 11) ՏԱՐԱԶԻ ՕՐԱՅՈՅՑ 1899 թ. (լաւիւածներով). գինը ?
- 12) ԱՀԱՐՈՆԵԱՆՅ, Ա. — Բաշոն. (պատկեր). (Արտագրած Մշակ Լրագրից). Թիֆլ. տպ. Շարաձէ. 5 կոպէկ.
- 13) ԿՈՍՏԱՆԵԱՆՅ, Կ. — Մկրտիչ Նաղաշ և իւր տաղերը. Յաւելած՝ Միջ-Նաղարեան տաղեր զարիպութեան վրայ. 1898, տպ. Էջմիածնի. գինը ?